

De ontdekking van **Kloosterburen**

Een klein dorp in het hoge Noorden. Een katholieke enclave in de Groningse klei. Voor documentairemaakster Ineke Hilhorst was Kloosterburen liefde op het eerste gezicht. Zij filmde er een jaar lang het leven van een kleine plattelandsgemeente. Deze week zendt de NCRV de eerste aflevering uit van de zesdelige documentaire *De ontdekking van Kloosterburen*. Op de volgende bladzijden alvast een voorproefje.

DOKUMENT

NEDERLAND 1 NCRV

MAANDAG 22.55

De klei van Kloosterburen

Op ruim twee uur rijden van de Randstad, vlak achter de dijk van het Wad ligt het: Kloosterburen.

Een jaar lang filmde een ploeg hier het alledaagse leven. Verslaggever Gertom de Beer ging hen achterna om te ontdekken dat de zware Groningse klei je nooit meer loslaat.

⇒ Op de Ringweg rond Groningen wemelt het van de camera's. Goed onder de zeventig rijden. Op de provinciale weg naar Winsum is het niet beter. Ik ben al tweemaal geflitst. Nooit geweten dat ik hier nog zo beroemd zou worden. Bij nadering van de fraaie gehuchten Molenrij, Hornhuizen, Kleine Huisjes moet er stevig met alle bochten worden meegestuurd. Modder op de weg en niet zo'n beetje ook. Een bestuurder van een tractor steekt met opgeheven hand over. Even stilstaan. Dan opeens, strak voor me in een hoek van negentig graden,

lonkt de finish. Dat moet Kronkeldorp zijn, zoals Kloosterburen in carnavalstijd steevast heet. De laatste bochten nemen we op het scherp van de snede.

Twee karakteristieke kerktorens pisen wijzen als opgestoken vingers, een wijsvinger en een dikke duim, waarschuwend naar het grijze zwerk dat vanmiddag zal gaan breken. Auto aan de kant. Meteen een rondgang. Een kind klakt moederziel alleen op een pony door de Dorpsstraat: "Moj!".

DAVERENDE KLAP

Een onbestemde zaterdagmorgen. Slager Hans Leegte doet dit weekend een reusachtige hoeveelheid kippenbouten en hamburgers in de plechtige aanbidding. Er worden wat kerkbanken uit het Godshuis gesjouwd. Vermoedelijk houtworm. Op het mededelingenbord staat: 'Wilt u de klokken niet hoger opluiden dan dat beslist noodzakelijk is. Hierdoor voorkomt u beschadiging.' De kerkklok geeft zomertijd aan. Uit een Pippi Langkous-huis klinken pianoklanken. Is dit de ontdekking van Kloosterburen?

Slechts het gemeentebordje mocht dit amper zevenhonderd zielen tellende Groningse dorp op de zware klei houden. Want het valt nu onder de gemeente De Marne. Het hoort nu gewoon bij al die andere plaatsen, dorpen en gehuchten als: Broek, Eenrum, Hornhuizen, Houwerzijl, Kleine huisjes, Kruisweg, Lauwersoog, Leens, Mensingeweer, Molenrij, Niekerk, Pieterburen, Schouwerzijl, Ulrum, Vierhuizen, Warfhuizen, Wehe-den Hoorn, Westernieland, Zoutkamp en Zuurdijk. Want tja, zo blijven die gemeenten in dit kleine land ten slotte nog bestuurbaar. Burgemeester mevrouw Stam is er gelukkig mee. Dorpsverhalenverteller Douwe Staal (88) niet. Een gedicht van zijn hand begint zo: *Al is gemainte nait zo groot/het leven is hier goud/mor doar komt straks verantering ien/'t is vrimd dat dat zo mout/Straks vair gemaintes bie mekoar/dat hait tesoam din leuk/wie denk'n doar toch hail anners over/wie krieg'n beste deuk.*

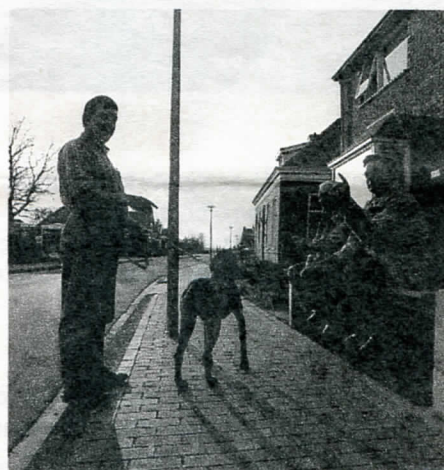
Iedereen groet hier iedereen en mensen hebben zelfs tijd heeft voor een praatje. Sinds de komst van de filmploeg van regisseur Ineke Hilhorst, die de dorpsbewoners een jaar volgde, kijkt niemand hier meer vreemd op van een westerling die wat rond-

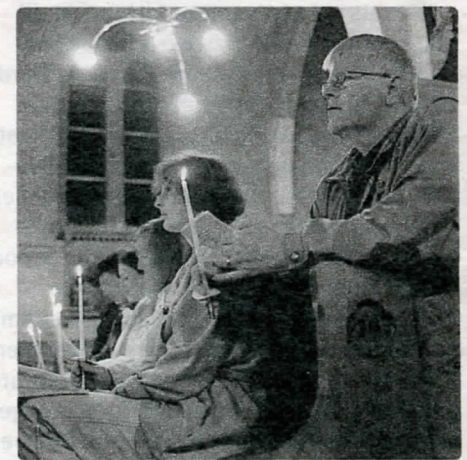
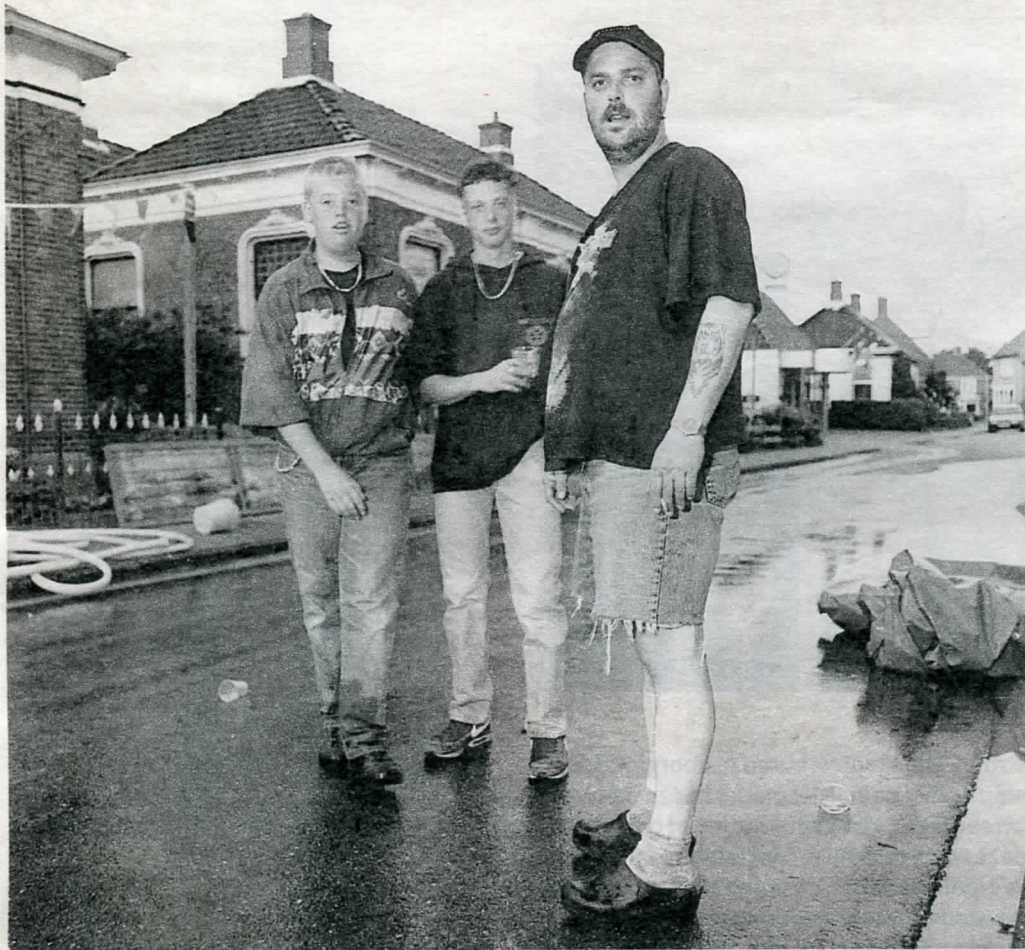
struint. Om Kloosterburen te doorgronden stap ik snel door. Niet omdat het zo meteen 'wreed weer' kan gaan worden of omdat ik in deze wintertijd moet constateren dat de echte groei nog niet in de grond zit, eerst moet ik die stadse onrust eruit stappen. Dat moet lukken onder deze luchten, die eeuwig anders kleuren.

ROMANTISCH

Tegenover de fraaie kloostertuin naast de grote katholieke kerk met gotische spits schoolt jonge aanplant wat opgeschoten samen. Eens moet dat een echt bosje worden. Bruggetje, bankje, vijver, rozenhaag, droompje, het is er allemaal. Romantisch word je ervan. Ik sla links af, voorbij de bie, het postkantoor/annex alles, de antiekwinkel voorbij en zie het Gemeentehuis. Op de pui het wapen van Kloosterburen. Voor de kenners: In azuur een slang die uit een zilveren kelk opstijgt. Het schild wordt bedekt met een kroon van vijf bladeren. Later vind ik ergens de verklaring. De slang met kelk is afkomstig van een zegel van een klooster in de gemeente (Norbertijnerklooster uit de Middeleeuwen), dat St. Johannes en een kelk met slang vertoonde. Het tweede deel is het wapen van het geslacht Tamminga, heren van Kloosterburen en Hornhuizen. De Tammingaborg stond in Hornhuizen en werd in 1803 gesloopt.

Ik vervolg mijn gang door de Hoofdstraat. Het bordje *Hotel Het Klooster* brengt me naar de Damsterweg en bij Robert Jongbloed (bekaamd hotelier/voorheen KRO-tv-regisseur die ooit Wim Kan deed). Ik besluit er te blijven logeren. Een verblijf in het middelpunt van Kloosterburen. Een karakteristiek verbouwd klooster uit 1927. Met een kapel waar bij betreding zachte kloostermuziek ➡

⇒ klinkt. Er is ook een grote kloostertuin aan verbonden, een bibliotheek en personeel dat humor hoog in het vaandel draagt. Maar is dit nu mijn ontdekking van Kloosterburen?

ALAAF

De klaverjassers in dorpskroeg Willibrord doen hun werk. Halen hun schouders eens op en spelen aandachtig verder voor de hoofdprijs: een mand vol levensmiddelen, met als hoofdbestanddeel kostbaar vlees. Het doet wat Russisch aan. De mannen van de schietvereniging die zojuist zijn uitgeschoten en -vergaderd, leggen het uit. Hun prijzenkasten puilen toch al uit, dus dan maar liever iets nuttigs. Voor hen op de bar liggen plastic tassen vol karbonaden. Ze trekken er een verlekkerd gezicht bij. De sla-ger doet hier goede zaken. Tegenover café Willibrord staat buurthuis *Het Kronkelhoes*. Vooral open voor speciale uitvoeringen met veel publiek.

We treffen het. Die avond wordt in Kloosterburen een nieuwe prins carnaval gekozen. Samen met hotelhouder Robert Jongbloed mag ik daar bij zijn. Een Raad van Achttien (zeven reserves) staan stram in de houding alaaft te roepen. Dansmariekes zorgen voor wat luchtigheid, verder gaat alles er serieus aan toe. Speeches over en weer. En onderscheidingen voor de Raad.

In een merkwaardig soort striptease wordt de oude prins carnaval tot aan zijn ondergoed ontkleed en tot slot in een kruitwagen vol drek afgevoerd. De nieuwe prins, net geïnstalleerd, voelt zich nu al belangrijk. Want hij weet dat er straks - begin maart - ruim zeventuizend kijkers op de carnavals-optocht af zullen komen. Vooral 'stadjers' komen er speciaal voor naar Kloosterburen.

ONGEREPT

Ik loop hier niet zomaar rond. Ik wil weten wat Kloosterburen ervan vond dat regisseur Ineke Hilhorst en haar filmploeg hier een jaar lang in een eensgezinswoning woonde. Hoe bespied voelden ze zich daar achter de dijk van het Groninger wad in dit haast ongerepte boerendorp. Bij navraag blijkt dat er geen dag voorbijging of er kwamen wel Kloosterbuurders achterom het huis binnen voor een praatje, een tip of een 'bakkie'. Bert Kuis: "Ze komen hun afspraken na. Met zo'n mentaliteit kun je bij ons niet stuk. Ja is ja, nee is nee. Daar moet je bij ons niet aan wrikken." Kuis drijft met zijn vrouw Marianne een 'gemakswinkel' annex postagentschap. Hij is een van de hoofdrolspelers in de zesdelige documentaire serie. Kuis over *De ontdekking van Kloosterburen*: "Straks ziet heel Nederland wie we zijn en wat we doen. En ik verzeker je dat het zo is zoals het wordt getoond." Zijn vrouw: "Toen onze geliefde pastoor

Talsma plotseling kwam te overlijden, heeft de ploeg de begrafenis gefilmd. En niemand keek bewust in de camera. Ineke Hilhorst vond dat een compliment.”

De kokkin van hotel Het Klooster is afkomstig uit Hoogkerk. Zij sloeg een en ander met meer argwaan gaande en zegt: “Die regisseur sprak tegen ons alsof we kinderen waren. Zo overdreven. Hier hebben we aan een half woord genoeg. Dat begreep ze niet.”

ONEINDIGE VERTEN

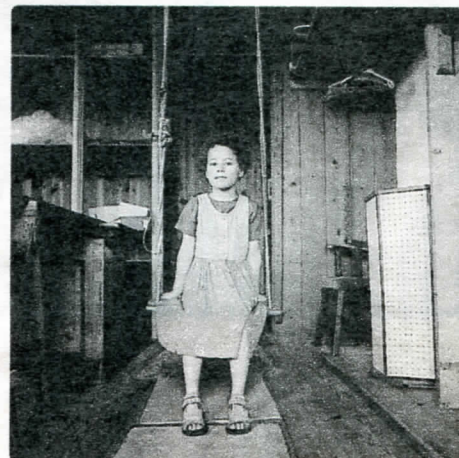
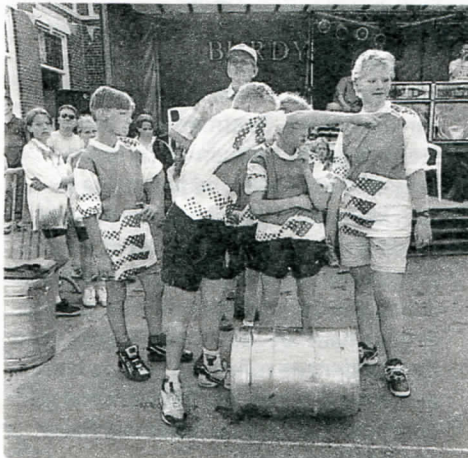
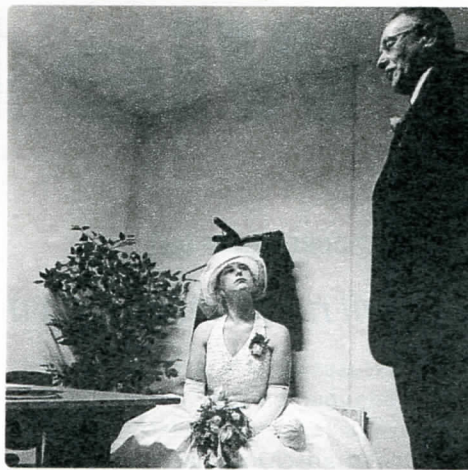
Toch gedroeg de filmploeg zich - naar het schijnt - steeds meer als de dorpingen zelf. 's Avonds een ommetje maken. Even buurten. Het dorpscafé Willibrord bezoeken en even achter de dijk kijken. Vooral dat laatste, verzekert verhalenverteller Douwe Staal, doen de dorpingen al sinds mensenheugenis. Douwe weet van zichzelf dat hij met een zak doppinda's al voor de tweede wereldoorlog achter die dijk was te vinden. Fles limonade mee en kijken naar al die fraaie en oneindige verten.

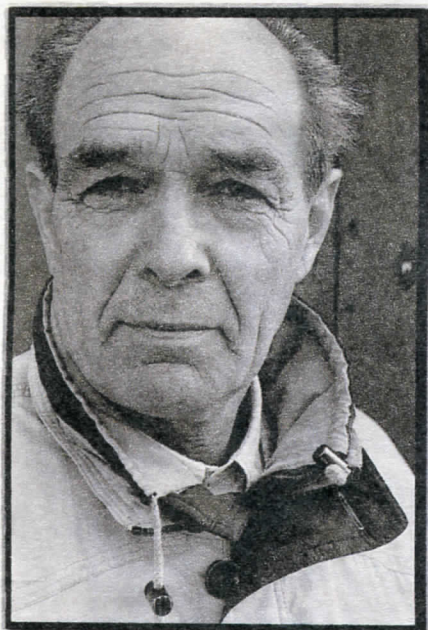
Ik onderbreek m'n dorpsrondgang, stap in de auto en rij door grote open vlakten langs kathedralen van boerderijen, omzoomd door reuzenbomen, naar de vlakte achter de dijk. Op een akker er net voor schichten zeven reeën weg. Steken tweemaal de landweg over en zoeken holderdebolder een goed heenkomen. Net grote bruine honden lijken het, maar dan sierlijker, hoog op de poten. Een ree begint aan een afleidingsmanoeuvre, maar omdat mijn auto niet volgt, voegt het dier zich weer gauw bij de groep. Fascinerend is ook de aanblik van het halfdroge Wad achter de dijk. Hier regeert Moeder Natuur. Trekvogels vliegen af en aan. Kon ik maar schilderen. Desnoods met woorden: Mijn ontdekking van Kloosterburen.

Ik doe het met de woorden van de veel te jong gestorven Groningse Jacques Brel: Ede Staal (overleed op 45-jarige leeftijd in 1986 aan longkanker). Hij bezingt Groningen in plat dialect, zoals het hoort. Zijn lied *Het Hoogelaand* begint hij met een ontroerende opsomming. Sprekend. Zonder muziek.

't Is de lucht achter Oethoezen / 't is het torentje van Spiek / 't is de weg van Lains naar Klooster / En deur Westpolder langs de diek. / 't binnen de meulens en de moaren / 't Binnen de kerken en de Börgeren / 't is 't laand waar ik als kind / nog niks begreep van pien of zörgeren / Dat is mien laand, mien Hoogelaand.

Terug in het dorp bemerk ik hoe waar het is wat een folder over Noord-Groningen uitbundig beweerde. Je krijgt die klei nooit helemaal van je voeten...

BERT KUIS (55)

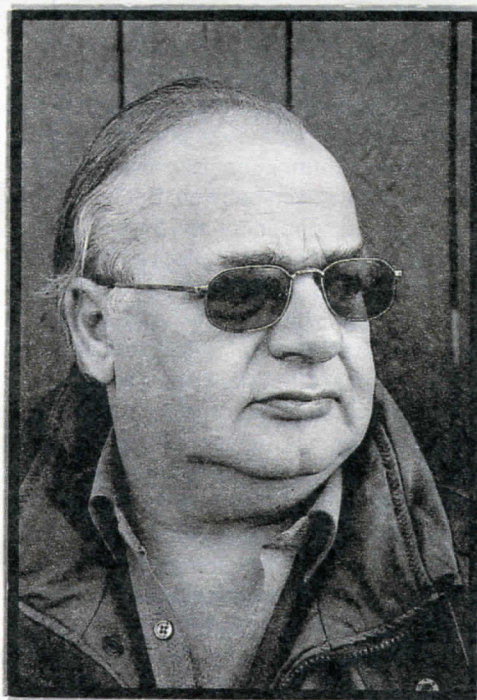
'Er zit geen vooruitgang in Kloosterburen'

"Mijn vrouw en ik hebben een 'gemakswinkel' waar we lectuur, drukwerk en allerlei andere dingen verkopen. Er zit ook een postagentschap bij. Het wordt steeds moeilijker om de zaak draaiende te houden. Als onze toko zou moeten sluiten, dan zou ik uit Kloosterburen vertrekken. Er moet toch brood op de plank komen. Hoewel er de laatste tijd een kentering is. Er komen steeds meer mensen uit het westen hier wonen. Zij kopen bewust bij winkels in het dorp om het voorzieningenniveau op peil te houden. Maar als het postagentschap weg moet, dan hebben we een probleem. De PTT houdt alleen agentschappen open waar meer dan twaalfduizend handelingen per jaar plaatsvinden. We zitten daar nog maar net boven. Er zit geen vooruitgang in Kloosterburen. Ik vind dat de gemeente daar ook te weinig aandacht aan besteedt." (Aflevering 5)

KEES DE RIJK (59)

'We hebben geen spijt dat we hier naar toe zijn gekomen'

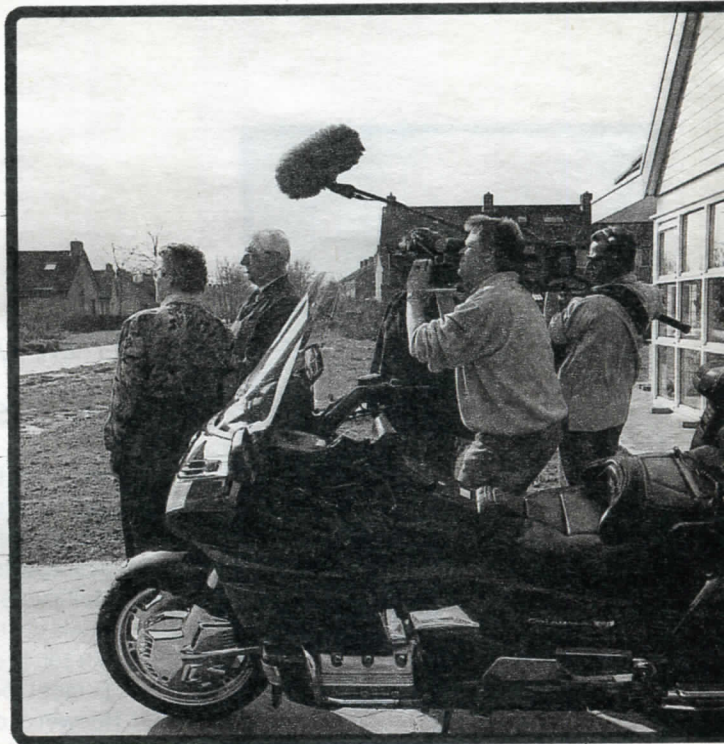
"Tien jaar geleden ben ik in Kloosterburen neergestreken. Ik woonde in Uithoorn, maar mijn café moest vanwege dorpsvernieuwing worden afgebroken. Iemand attendeerde me erop dat er in Kloosterburen een café te koop stond. We hebben geen spijt dat we hier naar toe zijn gekomen. Het is een gemoedelijk dorp, ook al hebben Groningers de naam stug te zijn. Op warme zomerdagen kan het wel eens gebeuren dat iemand je voor de lol in het zwembad gooit. Niemand wordt daar kwaad om. Als je in het café zegt dat je 's avonds sperziebonen wilt eten, is er altijd wel iemand die een zak komt brengen. Mijn café is de thuisbasis van een aantal verenigingen zoals de biljart-, kaart- en schietvereniging. We organiseren ook ieder jaar een feestweek. Het biervatrollen is daarbij in de wijde omgeving bekend." (Aflevering 3)

KRISTA STAAL (9)

'De kans is klein dat ik in Kloosterburen blijf wonen'

"Ik zit in groep zes van basisschool Het Pronkjewail. Er zitten 86 kinderen op. Dansen is mijn hobby. Ik loop mee met de dansmariekes en doe ook aan klassiek ballet. Sinds kort zit ik op dansschool Dedication Dance in Assen. Ik moest daarvoor eerst auditie doen en daarna werd ik aangenomen. Mijn vader of moeder brengen me daar iedere woensdagmiddag naar toe. Je wordt er voorbereid om naar de dansacademie in Utrecht of Amsterdam te gaan. Ik zou later wel willen rondreizen met een gezelschap. Of in het buitenland gaan dansen. De kans is dus klein dat ik in Kloosterburen blijf wonen. Mijn zusje vindt dat niet zo leuk en hoopt niet dat ik ver weg ga, want ze kan niet tegen vliegen." (Aflevering 6)

Een jaar Kloosterburen

Liefde op het eerste gezicht

Ruim twintig mensen werkten anderhalf jaar lang aan de zesdelige serie *De ontdekking van Kloosterburen*. Werken en wonen werden gecombineerd in een speciaal voor dit doel gehuurde doorzonwoning in het dorp. Regisseur/producent Ineke Hilhorst beschrijft haar ervaringen.

NOVEMBER 1998 - DE ONTDEKKING

De opdracht die we van de NCRV meekrijgen luidt: 'Zoek een plattelandsdorp dat op weg naar het volgende millennium zijn identiteit opnieuw gestalte geeft.' We gaan op zoek naar een dorp met authentieke kenmerken. De voorkeur gaat uit naar de provincie Groningen. In het wilde weg beginnen we onze zoektocht. Al bij het derde dorp is het raak. Kloosterburen voldoet aan alle eisen. Het is liefde op het eerste gezicht.

DECEMBER 1998 - BORGMANSTRAAT 27

Dokument-eindredacteur Ger van Dongen neemt de beslissing om van *De ontdekking van Kloosterburen* een zesdelige serie *observational documentaries* te maken en nog geen twee maanden later staat ook de omroepbonds de vaat af te drogen in ons huis aan de Borgmanstraat. Mede-producent Erik Luijten is op het lumineuze idee gekomen zélf een huis te huren. Researchers Pascal en Harmen wonen er continu. Anderen vliegen in en uit.

JANUARI 1999 - DE EERSTE OPNAMEN

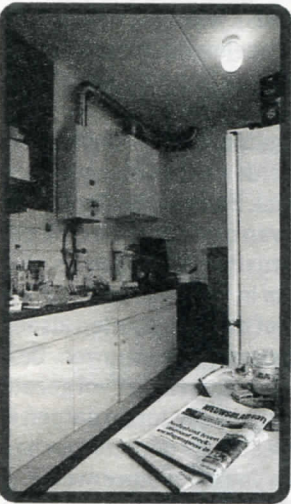
Vanwege het carnaval zijn de opnamen met grote spoed in gang gezet. Een van die eerste draaidagen vind ik mezelf terug op het land van boer Duursema, die gastvrijheid biedt aan het Wijkteam van Jan Hofman. In zijn enorme schuur kunnen ze in alle vrijheid aan hun praalwagen bouwen. Het is zes uur 's avonds. We soppen tot aan onze enkels door de klei. Het mooiste shot denken we te halen aan de achterzijde van de boerderij, waar het warme lamplicht achter de ramen van de serre schijnt. Het is ijsig koud, een striemende hagelbui slaat ons om de oren. Cameraman Henk Bout en geluidsmen Cees Dekker zwoegen terug door de zware klei om de apparatuur uit de auto te halen. Ik sta moederziel alleen in het land. Het duurt lang voordat de mannen terug zijn. De wind lijkt verheugd om na al die kilometers zee mij als baken te hebben gevonden. Met moeite hou ik me staande. Het is een bijna spirituele ervaring, in die woeste natuur temidden van de elementen.

FEBRUARI 1999 - DE KOU

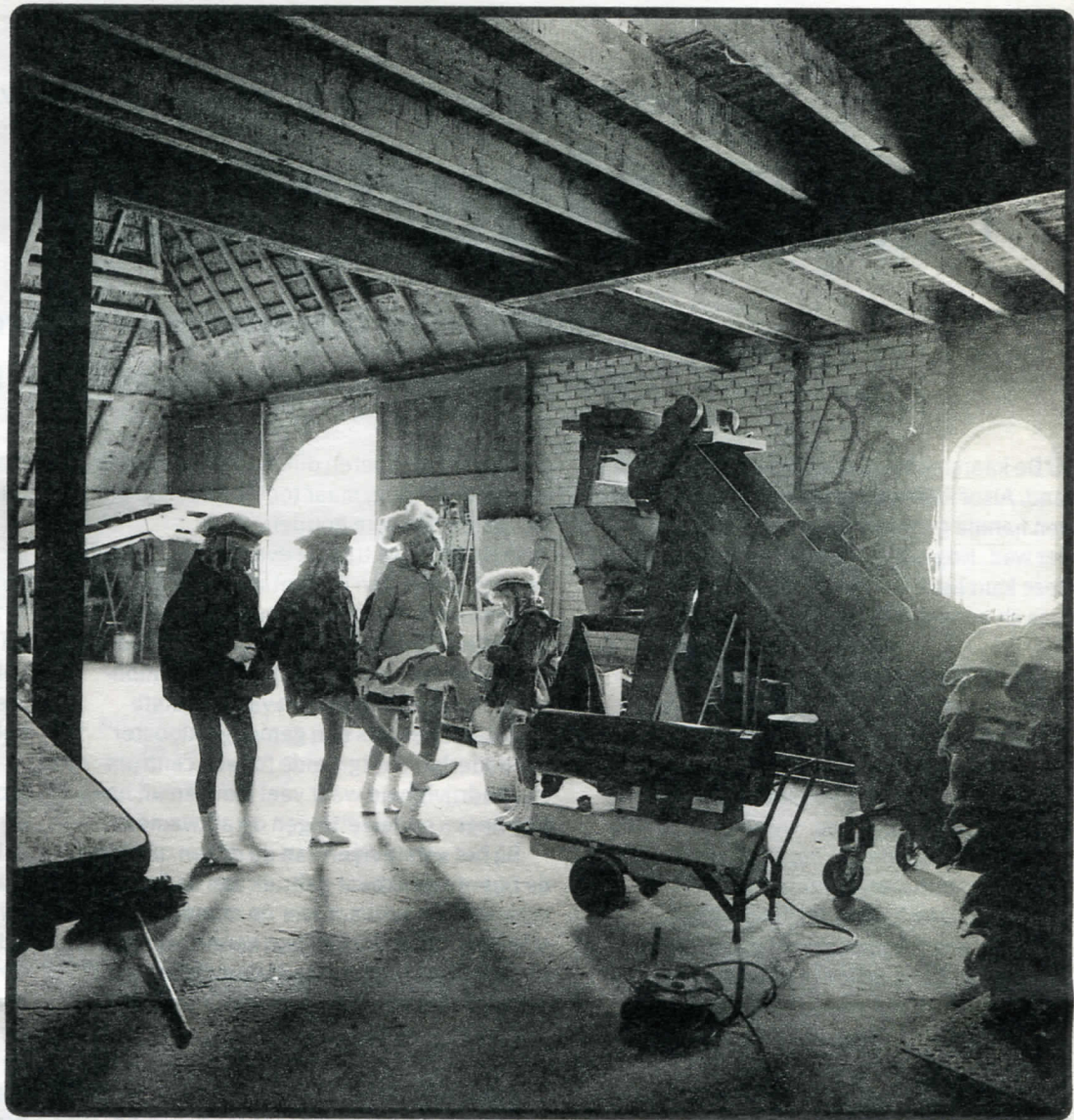
We zijn wat beter voorbereid op de extreme kou. Iedereen heeft extra fleecjacks aangeschaft. Mutsen en handschoenen moeten voorkomen dat we bevriezen. Voor de aflevering *De boeren van het Hogeland*, draaien we bij de gebroeders Berghuis. Als we zijn uitgestapt op het erf, komen Kor en Peter de schuur uit. Tot onze ontzetting slechts gekleed in een kort blauw jack met daaronder een spijkerbroek. Geen muts, geen handschoenen, niks. Aan de rand van de bevroren sloot nemen we met Kor zijn plannen voor het komend jaar door. Zijn adem befrist in de lucht. Als we voorzichtig klagen over de kou, trekt hij zijn gezicht in een vriendelijke grijns. "Het heeft ook voordelen, die wind," vindt hij. "In de zomer heb je het niet zo gauw warm als je aan het werk bent."

MAART 1999 - DE STILTE

Meestal is het stil in de straten van Kloosterburen. Als 's avonds de katten hun fluwe-len sluipegang over het pad achter de huizen

tekst: ineke hilhorst
foto's: harry cock en rob becker

gaan, kun je een speld horen vallen. De zangende geluiden van mijn slapende medebewoners banen zich met gemak een weg door de dunne wanden van de Borgmanstraat. Maar het meest opvallende vind ik de stilte in de gesprekken. Een Kloosterbuurster praat niet veel. De betekenis ligt besloten tussen de woorden, niet erin. In *Kloosterbuurten* vertelt de stilte zijn eigen verhaal.

APRIL 1999 - NIET ZEUREN

Een onenigheid in gedachten of daad lijkt op het mooie Hogeland niet te worden uitgesproken. Het leven wordt aanvaard zoals het komt. Een psycholoog heeft zich bij mijn weten terecht - niet gevestigd binnen de gemeente. De interviews duren slechts kort en worden stevast afgerond met de opmerking dat 'er maar weer eens gewerkt moet worden'. Ik vraag me af wat daaraan ten grondslag ligt. Misschien wordt het veroorzaakt door een gebrek aan tijd. Er wordt hard gewerkt door iedereen, niet alleen door de boeren. Misschien komen we er dit jaar nog ach-

ter. Maar voorlopig houd ik het op de spreekwoordelijke nuchterheid van de Groninger.

ZOMER 1999 - MOI

De hoofdpersonages zijn gekozen en de verhaallijnen zijn in grote lijnen uitgestippeld. De opnamen zijn in volle gang. We filmen zes afleveringen door elkaar. Niets willen we missen van het dorpse leven en van de schoonheid die zich met name in de zomer aan ons openbaart. Zo langzamerhand kennen we iedereen. En iedereen kent ons. 'Moi', zeggen we zelfs - heel voorzichtig, want als westerling moet je ervoor oppassen je niet te veel aan te stellen.

OKTOBER 1999 - DE ROLLEN OMGEDRAAI

De dorpelingen lijken onze aanwezigheid als een normale zaak te beschouwen. Dat is in het begin wel anders geweest. Aanvankelijk waren wij degenen die het dorp 'observeerden'. Op een gegeven moment kwam daar verandering in. Tegenwoordig worden we aangesproken op wat we hebben opge-

nomen en worden ter verantwoording geroepen op wat we volgens sommigen over het hoofd hebben gezien. Als we het café met draaiende camera binnenlopen kijken stamgasten en klaverjassers slechts op van hun biertje om 'moi' te zeggen, terwijl de kastelein doorgaat met glazen spoelen. En dat is precies zoals we het we het graag wilden.

WINTER 1999/2000 - ONS GEHEIM

Vanaf november 1998 dragen we een geheim met ons mee: hoe de serie 'observational documentaries' eruit zal zien. Niemand heeft de beelden nog teruggezien. Het dorp heeft ons alle vertrouwen gegeven om er iets moois van te maken. Inmiddels hebben we zo'n driehonderd digitale videobanden van een half uur gedraaid, die we monteren tot zes documentaires van 45 minuten. Maandenlang glijdt het leven van het dorp tijdens de montage aan onze ogen voorbij. Het hele team werkt onder hoogspanning om het eindproduct de kwaliteit te geven die ons vanaf het begin voor ogen heeft gestaan.

De geschiedenis van een katholieke enclave

Paapse **stoutigheid**

Kloosterburen. Een katholieke enclave. Uniek voor Noord-Groningen.

Maar hoe dat komt? Een echt antwoord hebben historici nooit gevonden.

⇒ De kaarsrechte deltadijk scheidt water en land. Alsof Rijkswaterstaat de schepping hier een handje geholpen heeft. Achter de dijk het wad. Nog altijd woest en ledig. En aan deze kant het Groninger land, al even eindeloos en onherbergzaam.

MONNIKEN EN MISSIONARISSEN

Het 'voutenend' van het Hogeland is aan het einde van de achttiende eeuw keurig ingepolderd. Tekentafelwerk. De wegen die het land doorkruisen, verbinden de dorpen die hier in de loop der eeuwen zijn gebouwd op een oude strandwal: Hornhuizen, Kruisweg, Kloosterburen en Molenrij.

Eeuwenlang had de zee hier vrij spel. Rond het begin van onze jaartelling begonnen boeren boerderijen te bouwen in dit uitgestrekte land. Het waren behoorlijk grote schuren waarin dertig, veertig koeien konden staan.

Om het vee, het land en het eigen lijf te beschermen tegen de dreiging van het wa-

ter, legden de boeren dijkes aan. Vaak nog geen meter hoog, maar toch voldoende om de voeten droog te houden.

In de 8e eeuw trad de evangelist Ludger in de voetsporen van Bonifatius om dit gebied te kerstenen. Monniken bouwden daarna tientallen kloosters in het Groninger land.

In Kloosterburen stichtten de Praemonstratensers rond 1175 één van de eerste kloosters. Het was een gemengd klooster dat naderhand uitgroeide tot een centrum van bedrijvigheid waar veel mensen uit nabijgelegen nederzettingen op afkwamen.

Bij het verstevigen van de dijken maakten de boeren dankbaar gebruik van de technische *know-how* waarover de monniken beschikten. Want dankzij hun kennis van het Latijn en hun internationale contacten wisten ze niet alleen veel over God, maar ook over allerlei aardse zaken.

BARRE TIJDEN

Hoe het klooster van Kloosterburen er precies heeft uitgezien, is onbekend. Vlakbij het dorp werd overigens al snel een tweede klooster gesticht, het Nijklooster, zodat

mannen en vrouwen zich afzonderlijk aan hun geestelijk leven konden wijden.

In de loop van de 16e eeuw was er weinig meer over van het ooit zo bloeiende kloosterleven. Het oude dorpsklooster werd in 1570 door de Geuzen geplunderd en gedeeltelijk verwoest. Niet lang daarna liet abt Nicolaas van Geelmuijden zijn kudde in de steek. Er braken barre tijden aan voor katholiek Kloosterburen.

De overgebleven bezittingen van het klooster werden geconfisceerd door de Staten Generaal. En de oude kloosterkerk kwam in handen van de Gereformeerde gemeente. Maar daar rustte geen zegen op. Door een zware storm in 1638 raakte de kerk zo beschadigd dat de protestanten alsnog besloten een nieuwe kerk te bouwen. Deze kerk zal op zondagmorgen niet vol gezeten hebben. In tegenstelling tot de dorpen in de omgeving, moesten de dorpelingen namelijk niets weten van die nieuwerwetse 'gereformeerde' manier van geloven.

Was het de volksaard? Of kwam het door dat enkele machtige borgheren in de buurt trouw bleven aan de moederkerk? Een echt

tekst: wybo vons
foto: pieter van leeuwen

antwoord hebben historici nooit gevonden. Waarschijnlijk heeft het te maken met de relatieve welvaart van het dorp. Ondanks de talloze plunderingen en overstromingen, hadden de meeste burgers van Kloosterburen het tamelijk goed. Daardoor hadden zij waarschijnlijk niet de behoefte om zich vanuit sociale nood tot het Calvinisme te bekeren.

GROEIEND ONGENOEGEN

Vanaf 1594 werd het katholicisme verboden. De protestanten moesten niets hebben van 'paapse stoutigheden' en zaten hun katholieke burens op de hielen. Toch waren er in de zeventiende eeuw enkele paters Jezuïeten die vermomd als koopman of ketellapper rondtrokken door de Ommelanden om 's nachts godsdienstoefeningen te leiden in schuren en schuilkerkjes.

Toen het katholieke geloof in de loop van de 18e eeuw weer gedoogd werd, bouwden de katholieken van het nabijgelegen dorp Den Hoorn een kerkje. Vanaf 1733 werd dit het parochiecentrum voor de hele streek, tot groeiend ongenoegen van de parochianen uit Kloosterburen. Voor hen was de tocht naar Den Hoorn namelijk een barre onderneming.

Zeker te voet, "het welk bij slecht weder of in ruuwe en guure saisoens meesten tijd geheel ondoenlijk is, alzo zij lieden als dan, bij eenigsints ordinair hoog water, hetzelfde op eenige plaatsen ter halver beens moeten doorwaden, ja, zelf bij hoger water geene laarsen hun, voor het nat worden kunnen beveiligen."

Het sluimerende ongenoegen escaleerde in 1833. Er ontstond een fikse ruzie toen de beminde gelovigen uit Kloosterburen weigerden mee te betalen aan een nieuwe kerktoeren in Den Hoorn. Dat geld besteedden ze lie-

ver aan de bouw van een eigen kerk.

In 1842 kwam die kerk er uiteindelijk. Voor de somma van elfduizend gulden werd er een zogeheten Waterstaatskerkje gebouwd, precies tussen de oude binnen- en buitengracht van het voormalige klooster. Het was een eenvoudig zaalkerkje dat qua ontwerp ver- dacht veel leek op een boerenschuur. Maar katholiek Kloosterburen was trots.

Een jaar later kreeg het dorp voor het eerst in 250 jaar weer een eigen pastoor, Joannes Theodorus Bruns. Op dat moment telde de parochie vierhonderd zielen, meer dan een kwart van de totale plaatselijke bevolking. Uniek in Groningen.

THEOLOGISCH TUMULT

Alsof de duvel ermee speelde, bouwden ook de protestanten in 1843 een nieuwe kerk. En ook zij ontkwamen niet aan de goedbedoelde bemoeienissen van de Provinciale Waterstaat. Dit godshuis werd gevestigd op de fundamenten van de vroegere kerk die in 1815 voor de afbraakprijs van 173 gulden aan een plaatselijk boer was verkocht. Daarbij bleef de zadeldaktoeren uit 1650 overigens gespaard.

Terwijl in Kloosterburen twee kerken in de steigers stonden, werd het even verderop gelegen dorp Ulrum verscheurd door de Afscheiding van predikant Hendrik de Cock. Maar dit theologisch tumult ging voorbij aan Kloosterburen. De katholieken waren druk aan het sparen voor een nieuw orgel, terwijl de protestantse kerkvoogden met succes tweeduizend gulden subsidie binnensleepten voor de bouw van hun kerk.

Niet lang daarna moesten de katholieken opnieuw forse bedragen bijeen brengen; eerst voor het lekkende dak, daarna voor de vloer die grotendeels vergaan bleek te zijn.

Het zat de parochie niet mee. Op een mooie zondagmorgen in 1851 bezweek zelfs het bruggetje voor de kerk onder het gewicht van de gestichte parochianen.

EEN HANDJEVOL

Ondanks alle tegenslag groeide de parochie. Zozeer zelfs, dat er in 1868/69 een nieuwe kerk werd gebouwd naar ontwerp van de beroemde architect Pierre Cuypers. Zijn neogotische St. Willibrordus - onlangs nog voor 1,5 miljoen gerestaureerd - bepaalt nog altijd het dorpsbeeld van de katholieke enclave.

Het Waterstaatskerkje van de Nederlandse Hervormde Kerk werd tussen 1979 en 1981 opgeknapt. Maar op dat moment kon de kerkelijke gemeente al jaren geen eigen predikant meer betalen.

Hervormd Kloosterburen gaat inmiddels samen met Hervormd Hornhuizen en Pieterburen. En een beetje Samen op Weg met de gereformeerden in het dorp. Om de zondag luistert een handjevol trouwe kerkgangsters naar een dominee uit de buurt, een kwieke emerituspredikant of een theologistudent uit Groningen die al prekend wat bijverdient.

Sinds vorig jaar moeten ook de parochianen van Kloosterburen het zonder eigen pastoor stellen. Na bijna 35 jaar trouwe dienst overleed pastoor Albertus Jozef Walstra tot groot verdriet van alle katholieken in de streek. Want de kans is klein dat de parochie ooit nog een nieuwe priester krijgt, gezien het huidige tekort. Maar die verzuchting hebben parochianen de afgelopen eeuwen wel vaker geslaakt...

MET DANK AAN: A. DIJKSTRA, O. J. NIENHUIS, J. F. OLDENHUIS EN R. WOBBS.

Hoogtepunten

in het Hogeland

Zehonden kijken, wadlopen en kanoën op maren en diepen. Kloosterburen is een ideale uitvalsbasis voor toeristische uitstapjes in Noord-Groningen.

tekst en foto's: idde lammers

1. HET WAD

Voor de echte sportievelingen is er natuurlijk het wadlopen, maar ook voor mensen die hun schoenen liever droog houden, heeft het wad heel wat te bieden. Het pad langs de zeedijk is bij uitstek geschikt om een wandeling over te maken. In het voorjaar kun je er grote aantallen rosse grutto's, bergeenden en vulpen zien. Loop nooit over het hoogste deel van de dijk. Vogels schrikken van silhouetten die tegen de horizon afsteken.

2. MONNIKENWERK

Het waren Friese monniken die Kloosterburen rond 1175 op de kaart zetten. In het toen nog onbedijkte kwelderland wierpen ze een hoogte op en bouwden een klooster en een kerk. Ook nu is er in Kloosterburen nog een klooster te vinden. Aan de Damsterweg ligt het gebouw uit 1927. 'Het Klooster' is nu een hotel. Op de plaats waar ooit de kloosterkerk stond, staat nu de Nederlands Hervormde kerk.

3. DE ROBBENJAGERS VAN WESTERNIELAND

Een oplettend oog ziet hier en daar de restanten van de ooit lintvormige zeedijk waarachter Westernieland rond 1300 is ontstaan. Uit deze tijd stamt ook de Hervormde kerk. Verspreid over het gras rond de kerk liggen eeuwenoude zerken. De meeste zer-

ken zijn door de zure regen aangetast, maar op de grafsteen waar een hekje omheen staat, is nog vaag de afbeelding van een zehond te zien. Deze zerk roept herinneringen op aan de tijd dat de Westernielanders hun brood verdienden met de robbenjacht op de Waddenzee.

4. ZEEHONDEN EN STINZEN-FLORA IN PIETERBUREN

Pieterburen is zonder twijfel de bekendste plaats in Noord-Groningen, dankzij de zehondenopvang van Lenie 't Hart (dagelijks te bezoeken) en enkele wadloopcentra. Wie de vele toeristen voor lief neemt, kan een bezoek brengen aan de Gotische kerk uit de eerste helft van de 15e eeuw. In de ruim 125 jaar oude pastorietaanplanting, Domies Toen, staan honderden inheemse plantensoorten en een rijke collectie stinzenplanten.

5. BORG VERHILDERSUM

Het Hogeland staat bekend om z'n vele versterkte steenhuisen, ook wel borgen genoemd. Oorspronkelijk waren het eenvoudige, rechthoekige torens met een zadeldak een kelder en een zolder. De borg Verhildersum bij Leens dateert uit de 14e eeuw. Het gebouw is in 19e-eeuwse stijl ingericht. Op de zolder van de borg is een tentoonstelling ingericht over Wad en Land. In de Franse baroktuin

staan fraaie beelden van de kunstenaar Eddy Roos. De Borg is na Pasen voor publiek geopend, de tuin is het hele jaar te bezoeken.

6. RONDJE GROOT MAARSLAG

De provincie Groningen telt nog 587 wierden of resten van wierden. Groot Maarslag behoort tot de beste bewaard gebleven wierden. Fietsend vanuit Schouwerzijl of Mensingeweer zie je de drie meter hoge bult in het landschap al van verre. Aan de voet van de wierde staat een informatiepaneel. Rond de voet loopt een ringweg, die ook wel ossegang genoemd wordt. Over de ossegang is een voetpad aangelegd. Een rondje van ongeveer een kilometer.

7. DIJKDORP DEN ANDEL

Tussen Westernieland en Den Aniel ligt aan de Wierengastraat een restant van de Oude Dijk die tijdens de Kerstvloed van 1717 is doorgebroken. Vanaf deze plek steekt de gortpel- en korenmol De Jonge Hendrik uit 1875 af tegen de horizon. Vrijwel aan het einde van de Streekweg in Den Aniel staat een eenvoudig kerkje met een prachtige vrijstaande toren uit de 13e eeuw.

8. WINSUM

Winsum is vanouds de belangrijkste handelsplaats van de

streek. Rondom de haven in het Winsumerdiep was altijd veel bedrijvigheid. Van het oorspronkelijk dubbele wierdedorp is weinig meer te zien. De oude stadskernen van Winsum en Obergum zijn goed bewaard gebleven. Naast de twee molens die boven de laagbouw uitsteken, is de Hervormde kerk zeker een bezoek waard. In de zuidgevel zijn nog wat tufstenen uit de 11e eeuw te herkennen.

9. KANOËN

De Pieterbuurstermaar, de Uilenestermaar, de Molenrijstermaar, de Westernielandstermaar, de Hoornse vaart, het Warfhuister Loopdiep, het Reitdiep en het Hunsingo Kanaal, het zijn zo maar wat bekenbare wateren in het Hogeland. Kano's worden o.a. verhuurd in Molenrij (bij Kloosterburen), Pieterburen, Ulrum, Wehe-Den Hoorn, Winsum en Zoutkamp.

INFORMATIE

➔ Aan de Reitdiepskade 11 in Zoutkamp ligt het VVV-kantoor Lauwersmeer-Oost. Wie een bezoek aan de streek rond Kloosterburen brengt, kan hier het beste terecht voor informatie over wandel- en fietsroutes, overnachtingsmogelijkheden en bezoekwaardige plekken. Tel.: 0595-401957.

②

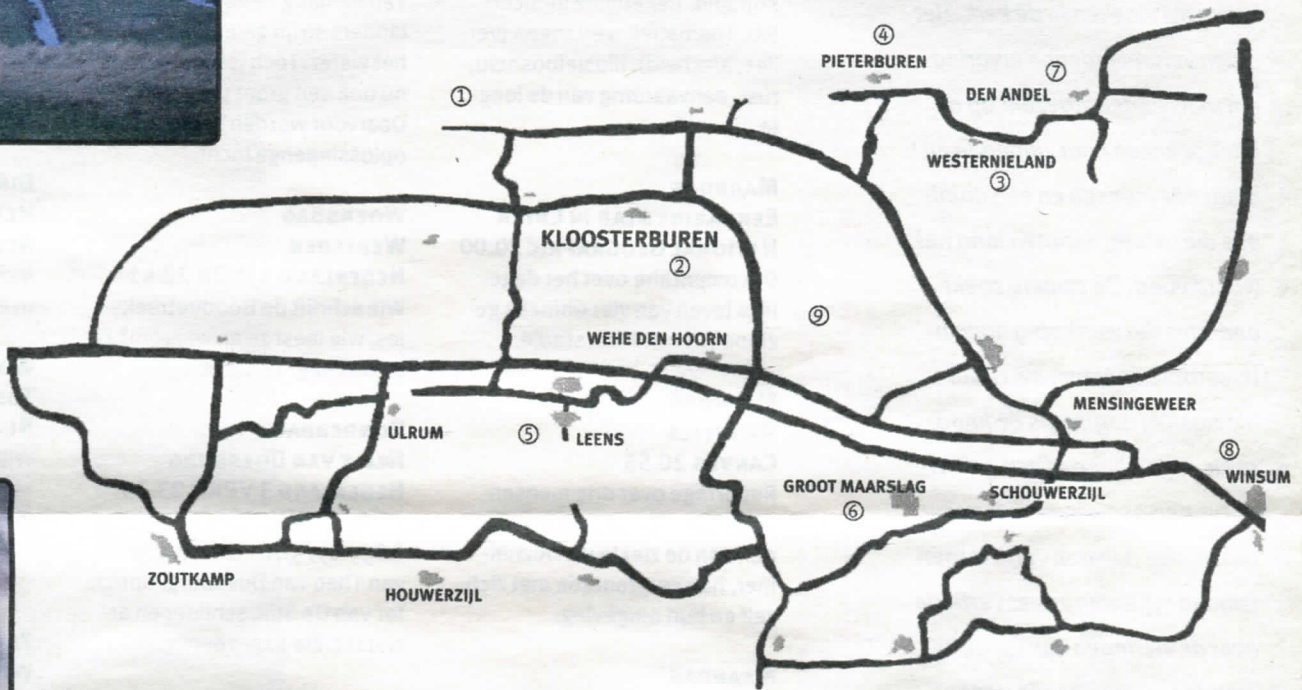
③

④

①

⑤

⑦

⑧

⑨

BON

Theefabriek Houwerzijl

Gratis entree themuseum
(normale prijs f 4,50 p.p) en
f 2,- korting op Cream Tea
(normale prijs f 14,50).

Theefabriek
Hoofdstraat 15-17
9973 PD Houwerzijl

Open:
april t/m okt. di. t/m zo. 10.00 - 17.00 uur
nov. t/m mrt. za. en zon. 10.00 - 17.00 uur

Deze bon is geldig t/m 31 oktober 2000 en
geldt voor max. 4 personen.

